

Vergaderjaar 2009–2010

32 123

Nota over de toestand van 's Rijks financiën

J

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 17 december 2009

Tijdens de vergadering van de vaste commissie van Financiën¹ op 10 november 2009 hebben de leden van de fractie van de SP aangegeven nadere vragen te willen stellen naar aanleiding van de Algemene Financiële Beschouwingen en de aan het debat voorafgaande schriftelijke voorbereiding (Kamerstuknummer 32 123, G).

Daarop hebben zij op 11 november 2009 een brief gestuurd aan de minister van Financiën.

De minister en de staatssecretaris van Financiën hebben op 15 december 2009 gereageerd.

De commissie brengt bijgaand verslag uit van het gevoerde schriftelijk overleg.

De griffier van de vaste commissie voor Financiën,
Hester Menninga

¹ Samenstelling:

Van den Berg (SGP), Bemelmans-Videc (CDA), Terpstra (CDA), Ten Hoeve (OSF), Kox (SP), Vedder-Wubben (CDA), Biermans (VVD), Essers (CDA), (voorzitter), Noten (PvdA), Sylvester (PvdA), Schouw (D66), Van Driel (PvdA), Doek (CDA), Leijnse (PvdA), Peters (SP), De Boer (CU), (vice-voorzitter), Reuten (SP), Hofstra (VVD), Asscher (VVD), Laurier (GL), Hermans (VVD), Koffeman (PvdD), Böhler (GL), Elzinga (SP) en Yildirim (Fractie-Yildirim).

BRIEF AAN DE MINISTER VAN FINANCIËN

Den Haag, 11 november 2009

Tijdens de vergadering van de vaste commissie van Financiën van de Eerste Kamer op dinsdag 10 november 2009 hebben de leden van de fractie van de SP aangegeven nadere vragen te willen stellen naar aanleiding van de Algemene Financiële Beschouwingen (AFB) en de aan het debat voorafgaande schriftelijke voorbereiding (Kamerstuknummer 32 123, G). Met dit schrijven doe ik u deze vragen van de fractie van de SP toekomen.

De leden van de SP-fractie danken de minister en staatssecretaris van Financiën voor het antwoord d.d. 30 oktober op hun vragen van 27 oktober 2009. Met sommige antwoorden zijn zij niet tevreden, maar zij begrijpen dat het ministerie slechts zeer beperkte tijd kreeg om de antwoorden vóór de AFB van 3 november te verstrekken. Graag krijgen zij op een aantal vragen alsnog nader antwoord.

Tijdelijke crisisbelasting: inkomstenbelasting topinkomens

De regering antwoordde onder andere dat hogere inkomens gemiddeld meer vermogen hebben dan lage inkomens en dat de eerste «dus ook zwaarder zijn getroffen door de prijsdalingen op vermogensmarkten». Deze redenering ontgaat de leden van de SP-fractie. Indien er als gevolg van genoemde prijsdaling van een vermogen van bijvoorbeeld € 5000 («laag») en van een vermogen van bijvoorbeeld € 1 000 000 («hoog») 20% afgaat dan worden ze weliswaar relatief even zwaar getroffen, maar – zo dunkt de genoemde leden, en omgekeerd aan wat het kabinet stelt – voor een laag inkomen tikt zo'n vermindering zwaarder aan.¹ Hoe dan ook, na een daling van (stel) 20% zijn de relatieve inkomensverschillen – daarop had de vraag betrekking – doch ook de vermogensverschillen gemiddeld niet veranderd.

In antwoord op vragen van de leden Schuurman en Noten omtrent een crisisinkomstenbelasting op topinkomens antwoordde de regering dat zo'n maatregel thans procyclisch zou werken. Uit het antwoord van de regering – de regering wees zo'n belasting niet principieel af – kan worden opgemaakt dat de regering een dergelijke, uitgestelde, maatregel juist acht bij de eerstvolgende hoogconjunctuur, dat wil zeggen wanneer deze contracyclisch werkt. De leden van de SP-fractie vroegen naar een bevestiging hiervan. Het gaat hier niet om een structurele maatregel doch om een tijdelijke crisismaatregel. Dit is uiteraard primair een politieke kwestie en niet een kwestie die de heroverwegingscommissies of de studiecocommissie belastingstelsel regardeert, omdat het zoals gezegd niet om een structurele maatregel gaat (verwezen zij ook naar het antwoord van de staatssecretaris aan het eind van zijn tweede termijn bij de Algemene Financiële Beschouwingen in de Eerste Kamer).

Tijdelijke crisisbelasting: vermogensbelasting topvermogens

Wat betreft de wenselijkheid van een tijdelijke crisisvermogensbelasting antwoordt de regering onder andere dat «het vermogen door de crisis is afgenomen en het opbouwen van vermogen niet moet worden ontmoedigd». De regering lijkt hier positie te kiezen in de controverse die Keynes ooit (1936) op het toneel zette. Waar neo-klassieke economen (toen en nu) volhouden dat de besparingen primair een functie van de interest (rendement) zijn, poneerde Keynes (en de huidige post-Keynesianen) dat besparingen primair een functie van het inkomen zijn. In de laatste opvatting is de neiging tot opbouw van vermogen dus niet afhankelijk van het (netto)

¹ Anticiperend op de eventuele repliek dat veel grote vermogens (deels) risicovol werden belegd en daarom zwaarder getroffen werden zou het antwoord daarop zijn dat daar dan ook hogere beleggingsinkomsten («normaal» rendement plus risicopremie) tegenover stonden. Overigens heeft de staat voor sommige beleggingen met risico (i.h.b. bankobligaties met rentes van veelal rond 8%) het verlies ook nog eens overgenomen.

rendement («neiging»: analoog aan de term «ontmoedigen» die het kabinet hanteert).¹ In de eerste opvatting, zo lijkt het, zou je bijvoorbeeld thans, bij een gedaalde rentestand en gedaalde rendementen een daling van de besparingen moeten zien. Het is de vraag of die positie empirisch te onderbouwen is.

De regering wees terecht op het ontbreken van «schijven» bij de tabel die de leden van de SP-fractie bij hun vragen van 27 oktober opstelden. Dank daarvoor; de opstelling is wat dit betreft vrij eenvoudig aan te passen, maar de tarieven moeten dan fractioneel hoger zijn.²

Wat betreft de regels 1–7 uit de genoemde tabel vroegen de genoemde leden om voor een drietal peiljaren (begin jaren 1980, begin jaren 1990 en begin jaren 2000 ieder in een ongeveer overeenkomstige conjunctuurfase) overeenkomstige cijfers te verstrekken, waarbij de cijfers voor eerdere jaren gecorrigeerd worden voor inflatie. Het is te begrijpen dat deze binnen drie dagen niet verstrekt konden worden. Graag ontvangen zij deze cijfers alsnog.

De regering wijst er terecht op dat de belastingdienst een andere systematiek hanteert dan het CBS. Dit maakt de cijfers uit de CBS-systematiek echter niet minder interessant, omdat daaruit immers het totaal van de vermogensgroei kan worden opgemaakt.

Uiteraard zijn de cijfers van de Box-3 vermogens, binnen de beperking ervan, tevens interessant, zij het dat toevoeging van het heffingsvrij deel (voor de vergelijkbaarheid met de CBS-cijfers) dan gewenst is. Graag ontvangen de leden van de SP-fractie dan tevens deze cijfers voor dezelfde jaren, en eveneens gedefleerd, als die uit de eerder genoemde CBS-systematiek.

De commissie ziet de antwoorden op de vragen van de fractie van de SP met belangstelling tegemoet,

Prof. dr. P. H. J. Essers
De voorzitter van de vaste commissie voor Financiën

¹ Het gaat om «neiging» en «ontmoediging» (in jargon: de coëfficiënten); uiteraard beïnvloedt het feitelijke netto rendement de potentiële vermogensopbouw – net zoals een crisisvermogensbelasting de schuldafbouw van de staat (dus van allen) beïnvloedt.

² Bij de AFB van 3 november heeft de woordvoerder van de SP-fractie daarom hogere belastingpercentages genoemd dan die uit de betreffende tabel.

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 december 2009

Hierbij ontvangt u de antwoorden op de schriftelijke vragen van de leden van de fractie van de SP over crisisbelasting.

De minister van Financiën,
W. J. Bos

De staatssecretaris van Financiën,
J. C. de Jager

Vragen van de leden van de Eerste Kamer fractie van de SP naar aanleiding van de Algemeen Financiële Beschouwingen (ingezonden 11 november 2009)

Tijdelijke crisisbelasting: inkomstenbelasting topinkomens

De leden van de fractie van de SP vragen om een nader uitleg van de stelling dat hogere inkomens gemiddeld zwaarder zijn getroffen door de prijsdalingen op vermogensmarkten. Een daling van het vermogen van (stel) 20% verandert de relatieve inkomensverschillen en ook de vermogensverschillen gemiddeld niet, aldus deze leden.

De hogere inkomens hebben niet alleen in absolute termen meer vermogen, maar ook ten opzichte van hun jaarlijks inkomen. De hogere inkomens worden daardoor relatief zwaar getroffen door prijsdalingen op vermogensmarkten.

Volgens de leden de fractie van de SP kan uit een eerder antwoord van het kabinet op vragen van de leden Schuurman en Noten omtrent een crisis-inkomstenbelasting op topinkomens worden opgemaakt dat het kabinet een dergelijke, uitgestelde, maatregel juist acht bij de eerstvolgende hoogconjunctuur, dat wil zeggen wanneer deze contracyclisch werkt. De leden van de fractie van de SP vragen naar een bevestiging hiervan.

Een crisisinkomstenbelasting op topinkomens acht het huidige kabinet niet wenselijk. Varianten hieromtrent zullen wel aan de orde komen in de recent gestarte voorstudie naar een nieuw belastingstelsel.

Tijdelijke crisisbelasting: vermogensbelasting topvermogens

Volgens de leden van de fractie van de SP kiest het kabinet positie in een oude discussie tussen neo-klassieke economen en post-Keynesianen over de vraag of de besparingen primair een functie van de interest (rendement) zijn.

Besparingen zijn zowel functie van het inkomen als het rendement bij Keynes. In zijn spaarfunctie is zowel de rente als het inkomen als exogene verklarende variabele opgenomen. Overigens spelen daarnaast nog andere factoren een rol. Mensen houden bijvoorbeeld vermogen aan ten behoeve van hun oude dag. Een daling van dit vermogen als gevolg van een prijsval op vermogensmarkten kan leiden tot extra besparingen om het tekort aan te zuiveren, nog los van de precieze rentestand. Hoe dan ook lijkt het niet gepast om juist die mensen die al zwaar getroffen zijn in hun vermogenspositie en die bovendien nu te maken hebben met een lagere rente ook nog te confronteren met een extra vermogensbelasting.

De leden van de fractie van de SP hebben twee vragen wat betreft vermogensopbouw voor drie peiljaren (begin jaren 1980, begin jaren 1990 en begin jaren 2000)

- kan het kabinet cijfers over de verdeling van het vermogen in deze drie peiljaren aanleveren conform de CBS- definitie, waarbij de cijfers voor eerdere jaren gecorrigeerd worden voor inflatie.
- kan het kabinet dezelfde cijfers aanleveren maar dan conform de definitie van het Box3-vermogen (eveneens gedefleerd en voor zelfde peiljaren).

Er is gevraagd naar de verdeling van vermogens over huishoudens in 1980, 1990 en 2000. Het CBS is pas in 1990 begonnen met het meten van vermogens van huishoudens. In Statline is de reeks over de jaren 1993–2000 opgenomen en voorlopige cijfers over 2006. Voor de jaren 1980 en

1990 zijn gegevens ontleend aan de Sociaal-economische maandstatistiek (SEM) van het CBS inzake de personele vermogensverdeling. Deze gegevens van 1980 en 1990 zijn niet geheel vergelijkbaar met de gegevens vanaf 1993. Bovendien ontbreken van die jaren gegevens over vermogens onder een bepaalde grens. De in tabel 1 gepresenteerde cijfers voor 1980 en 1990 zijn dan ook ruwe inschattingen.

Om de gegevens van de vijf verschillende jaren te kunnen vergelijken zijn de grenzen voor 1980, 1990, 1993 en 2000 gedefleerd naar het niveau van het betreffende jaar. Zo komt de grens van € 200 000 overeen met een grens van € 148 000 in 1993 (zie tabel 2). Verder zijn de totale vermogens geïnfleerd naar prijspeil 2006.

In tabel 1 is de verdeling van huishoudens naar vermogensklasse weergegeven voor de vijf jaren. Hieruit valt te lezen dat 5 755 000 huishoudens in 1993 een vermogen hadden onder de grens van € 148 000. Hun totale vermogen bedroeg € 205 mld (prijspeil 2006).

Tabel 1 Huishoudens naar vermogensklasse, prijspeil 2006

klasse	< grens 1	grens 1 tot grens 2	grens 2 tot grens 3	> grens 3	totaal
aantal huishoudens (x 1 000)					
1980	4 710	207	60	29	5 006
1990	5 779	198	45	39	6 061
1993	5 755	420	91	55	6 321
2000	5 580	982	121	172	6 855
2006	5 581	1 115	264	102	7 062
in % van totaal huish.					
1980	94%	4%	1%	1%	100%
1990	95%	3%	1%	1%	100%
1993	91%	7%	1%	1%	100%
2000	81%	14%	2%	3%	100%
2006	79%	16%	4%	1%	100%
totaal vermogen (in € mld)					
1980		62	39	37	
1990		60	42	64	
1993	205	126	60	95	485
2000	219	289	122	231	861
2006	179	343	178	294	994

Tabel 2 Vermoegensgrenzen

	1980	1990	1993	2000	2006
grens 1	101 000	134 000	148 000	172 000	200 000
grens 2	252 000	334 000	369 000	429 000	500 000
grens 3	503 000	668 000	738 000	858 000	1 000 000

De SP-fractie van de Eerste Kamer heeft tevens gevraagd om gegevens aan te leveren die in tabel 1 gepresenteerd worden, maar dan conform de definitie van het Box3-vermogen. Het CBS heeft aangegeven dat het niet mogelijk is om voor de jaren vóór 2001 de verdeling van (berekende) Box3-vermogens samen te stellen.